

SÁROSPATAKI NEVELŐ
I. SZ.

100 ÉVES

A

SÁROSPATAKI TANÍTÓKÉPZŐ

EMLÉKKÖNYV

KIADJA:
A SÁROSPATAKI ÁLL. COMENIUS A. J. TANÍTÓKÉPZŐ NEVELŐTESTÜLETE

SÁROSPATAK
1957.

584/1957.

BEKÖSZÖNTŐ

Száz évvel ezelőtt dőlt el Sárospatakon az első nagy harc a tanítóképzés fejlesztése ügyében. Nem kisebb dologról volt szó, mint arról, hogy a tanítóképzés maradjon-e a régi keretei között, azaz tanulmányaikat félbeszakított teológusok menjenek ideiglenes jelleggel és célzattal a meglévő városi és falusi iskolákba „rektoriára“, amit azután két-három év múlva maguk hagynak ott, és folytatják tanulmányaikat, avagy külön életpályává kell tenni a tanítóskodást. Ezen pályára pedig a hivatás igényeinek megfelelően kiválogatni és előkészíteni a jelölteket.

Mondhatjuk, hogy a haladó és reakciós erők harca dúlt a kérdés körül majdnem két évtizedig Patakon. Mert voltak itt is visszahúzó erők, amelyek a régi állapotban akarták meghagyni a tanítóképzés rendjét, de most is, még az egyházi berkekben is győztek a haladás erői, s így 1857 őszén megszületett Patakon az első öncélú, más egyházi intézménytől tanulmányilag és szervezetileg független tanítóképző. Ennek kizárólagos feladata a falusi és városi iskolák számára a tanítóskodást legalább is életpályául választó ifjak kiválasztása és képzése. Mert válogatás is volt itt; a betöltött 17. életév, legalábbis középiskolai iskola elvégzése, valamint felvételi vizsgán bebizonyított alkalmasság voltak a felvétel feltételei.

Hiába tudjuk azt, hogy ezen tanulók nevelésének egyik főcélja az egyházi és feudális ideológia iskolai alátámasztása volt, mégis haladónak kell tekintenünk a megelőző korhoz és állapothoz képest, és előremutatónak a pedagógiai akadémia szempontjából. Ma is, sőt ma jobban, mint a múltban kívánságunk, hogy minél érettebb korban válassza valaki élethivatásul a tanítói pályát. Ma is követelményünk, hogy a népünk haladásáért folyó harc iskolai ideológiai támaszpontja legyen a tanító személye, és arra való alkalmosságával már a felvételnél tegyen tanubizonyyságot.

A fejlődés érdekében folyó harc második állomása volt Patakon az, hogy 1869-ben maga az állam állított fel tanítóképzőt Patakon, beolvasztván abba az addig egyházi tanítóképzőt. Bár ez nem valósíthatta meg, de utat nyitott, és lehetőséget adott az egyházi ideológia befolyásától mentes tanítóképzésre. A pataki állami tanítóképző egyike volt azon húsz állami tanítóképzőnek, melyet a népoktatási alaptörvény alapján állított fel az állam. Így létrejöttek Magyarországon az első, egyháztól szervezetileg független tanítóképzők. De ideológiailag ezek sem voltak függetlenek az egyházaktól, mert nevelési célkitűzéseiken, tantárgyaikon, sőt nevelőik nagy részén keresztül mégis csak érvényesült az egyházi-feudálkapitalista ideológia. Sőt az egyházak

jól tudván, hogy milyen fontos órállomás az iskola, egymással és az állammal versenyezve állították fei az egyházi tanítóképzőket. Ezek már azután szervezetileg sem voltak függetlenek az egyházaktól, bár a fenntartási költségek nagy részét az állam fedezte.

Az állami és még az egyházi képzők is részben, sok neves és névtelen harcost adtak a haladás ügyének, de végeredményben többségükben mégis csak szolgálnok kellett az egyházi és a feudálkapitalista társadalmi rendszert Bátor kezdeményezések - melyek célja a tanítóképzésnek, sőt magának a népiskolának az átállítása a nép haladása, fejlődése érdekében - nem hiányoztak, de ezek legjobb esetben a szervezeti formák fejlődését eredményezték. Így váltak a tanítóképzők előbb négy (1882), majd öt évfolyamúakká (1924).

Mikor már a reformkövetelések elől semmiképen sem lehetett kitérni, végül is fel kellett vetni az akadémiai fokú tanítóképzés tervét is. Ennek megvalósulását a második világháború megakadályozta. Négy osztályú líceumra épült két éves tanítóképző akadémia lett volna. A líceum tanterve eléggé lebecsülte a tanítóképző akadémia megalapozását. A gimnáziumi követelményekhez képest jóval alacsonyabb színvonalú előképzést akart adni. Ez sem jelentett volna azonban tartalmi és ideológiai változást és fejlődést az előző korszakhoz képest.

Erre csak akkor nyílt lehetőség, amikor az 1945-ös sorsfordulónk után 1948-ban Pártunk vezetésével és segítségével a haladó pedagógusok győzelemre vitték az évszázados harcot az iskolák felszabadításáért, és megcsináltuk a kulturális földreformot, és az iskolát is a népnek adtuk. Így megtörtént a tanítóképzők államosítása is. Sem szervezeti, sem ideológiai téren semmi sem állhatta már útját a magyar nép kultúrforradalmának. De a tanítóképzés terén ez bizony sok ideig nem érezte hatását. Mert előrehaladásnak nem lehet nevezni az első évben létrehozott s csak egy évig élő, négy évfolyamú pedagógiai gimnáziumot, amely egy intézmény keretében akarta megoldani a tanító, és óvónőképzés ügyét.

Ez az összeolvasztás egy év alatt nem bizonyult életképesnek, s az 1950-51. tanévben már szétválasztották a tanítóképzőt az óvónőképzőtől. Így született meg a mai négy évfolyamú tanítóképző, melynek érettségije után egy évet gyakorló tanítóként töltenek a jelöltjeink valamely általános iskolában, s amelynek sikeres elvégzése után letehetik a tanítóképesítő vizsgát. Így voltaképpen 4+1 éves lett a tanítóképzés. Menetközben azonban ennek a rendszernek sok hiányossága derült ki, és ami a legfontosabb, nem tudta ez a beosztás szolgálni a legfontosabb kultúrpolitikai célkitűzéseinket. Alaposabb elemzés kiderítette, hogy széles távlatú kultúrpolitikai koncepciók hiánya és egyéb — bár szintén sürgős szükségletek — egyoldalú megoldása megakadályozták, hogy legnagyobb kultúrpolitikai győzelmeinket, mint pl. a közoktatás általánossá tétele, az általános iskola megalkotása, zsákutcák felszámolása, minden fokozat mindenki előtt való megnyitása, iskolán kívüli oktatás és kulturális hálózat kiépítése, osztálykorlátok ledöntése — tartalmilag is, ne csak szervezetileg száz százalékra khasználjuk. A szocialista nevelés elméletét a meglévő gyakorlat igazolására, nem vezetésére használtuk fel.

Különböző párthatározatok, majd a XX. kongresszus fényénél vizsgálva a házunk táját, jöttünk reá a meglévő hibákra s ezek közül legalábbis a mi szempontunkból legélesebb reflektorfénybe a tanítóképzés fogyatékoságai kerültek. Az elmúlt hónapokban meg is indult művelődésügyi kormányzatunk részéről a tanítóképzés szervezetének gyökeres megreformálására a tervezetés. Abban minden illetékes tényező egyetért, hogy a tanítóképzés jelenlegi állapota nem

felel meg a követelményeknek, és minél sürgősebben új szervezeti formák közt új tartalmat kell adni neki. Ezt követeli sürgetően a tanítóképzés érdeke, ezt az „új típusú“ tanítókon keresztül megalapozódó alsótagozati általános iskola, amelyen alapszik a felsőtagozat jó munkája, ezen pedig részben a középiskola jó munkája, részben pedig az általános iskola elvégzése után a termelő munkába bekapcsolódó volt tanulók további kulturális fejlődése, ugyanakkor ezen tanítók személyön keresztül a felnőttek továbbképzését szolgáló kulturális hálózat működése is.

Egyetemes jellegű és fontosságú tehát tanítóképzésünk jó megoldása, s ezt nem szabad pillanatnyi érdekeknek, szükségleteknek vagy helyzeteknek alárendelni, mert ez egy tanítói életpályára szól, mely 40 generációt ölel fel, és egyúttal legszélesebb hatósugarú alakító vagy nem alakító tényező.

Természetesen nem elég a megfelelő szervezeti formák megteremtése, még talán fontosabb azoknak megfelelő tartalommal való megtöltése. A társadalom életjelenségei összefüggenek egymással, és minden fejlődést, sőt változást is kulturálisan alá kell támasztani, ha azt akarjuk, hogy az maradandó hatású legyen, mert ismétlem: kölcsönös függés van az összes életjelenségek közt. Mivel a szocializmust akarjuk építeni, tehát a szocialista neveléstudománynak kell alátámasztani az élet demokratizálásáért folyó harcot, annak kell megállapítani, hogy az új gazdasági és politikai körülmények közt még nem születik meg automatikusan az új ember, ennek fényében kell megvizsgálni a társadalom és a nevelés viszonyát.

Ennek kell meghatároznia a nagy eszmények szolgálatára való nevelés és a tanulók élményeinek konkrét tartalma közötti szükségképpeni viszonyt, mikor lesz külső még az erkölcsi norma és mikor válik életformává. Ne csak politizáljon, hanem jól politizáljon a tanuló. Megoldandó az ifjúsági szervezetek szocialista tartalma is. Fel kell vetni azt a kérdést is, hogy a nevelési eredményeinkkel, annak sok szép mozzanatával lépést tudtak-e vagy tudnak-e tartani a nevelőink, vagy magával a szépet és a jót akaró ifjúsággal. Ez követelje az élet igényeinek a kielégítését, a szocialista nevelés magasabbrendűségének a bebizonyítását, s ez indíttassa el a társadalom erőinek a motorjait. Ezt várják a nevelők, s ennek mindnek benne kell lenni az új tanítóképzés tartalmi jegyeiben.

ZILAHY FERENC
igazgató

A főbejárat a víztoronnyal

A sárospataki nevelőképzés története.

Sárospatak jelentősége

Az elmúlt évszázadokban sok szép nevet adtak Sárospataknak. A nép általában kedves iskolavárosnak mondja, az iskolázott emberek Kazinczy óta „Bodrogparti Athénnek“ hívják, Petőfi a szabadság barlangjának nevezi. Mi az oka annak, hogy Sárospatakot általában ilyen magasra értékelik, hogy hazánkban csaknem mindenütt, még a legkisebb falvakban is ismerik és ilyen nagy szeretettel, ragaszkodással veszik körül?

Sárospatakot földrajzi helyzete és története egyaránt kiemeli az átlagos magyar települések sorából. Az alföld szélén, a hegy lábánál épült. Hatalmas erdőségek övezik, de van folyóvize is. Híres kirándulóhelyeiről és szőlőjéről. Kaolinbányászata, malomkögyára, fazekas munkája országunk határán túl is ismeretesek. Fokozza a hírét, nevelőhatását régi szép vára, mely sok viszontagságot élt át, sokszor volt jelentős helye, központja a magyar szabadságharcnak, függetlenségi törekvéseknek. Ország hírűvé, sőt világhírűvé mégis iskolája, kollégiuma tette elsősorban, melynek révén Patak egy kis művelődési központ lett, ahonnan szerte áradt a kornak megfelelő, sokszor a kort megelőző tudomány. Comenius Rákóczi-féle Athenaeumnak, a humanitás valódi műhelyének, a bölcsesség aranybányájának tartja s illusztrálnak nevezi az iskolát: „Nagyfényűnek nem formaságból mondom — magyarázza egyik írásában —, de mert valósággal az. Magán belül fénnel teljes, magán kívül a fényt messze szóró és ezért sugaraival az elmékről és a szomszéd népekről, az államban s az egyházban, a homályt elűzni képes“. Hogy a pataki iskola mit jelentett a magyar művelődés fejlődése szempontjából, álljon itt néhány adat a kollégium múltjából: Itt működött 1650—54-ig a világhírű Comenius. Itt tanítottak először hazánkban kísérlettel fizikát, továbbá fizikai és politikai földrajzot. Itt magyarul tanítottak már a XVIII. sz. végétől, amikor még más iskolákban a latin nyelv volt a kizárólagos. Patakon valósult meg a tanuló ifjúság igazi önkormányzata. Itt tanult Barczafalvi Szabó Dávid, Bessenyei György, Kazinczy Ferenc, Fáy András, Szemere Bertalan, Kossuth Lajos, Erdélyi János, Tompa Mihály, stb. A tankönyvírás és kiadás terén is sokáig — még a múlt században is — versenytárs nélkül állt. Könyvtára, fizikai és szépészeti gyűjteménye országszerte sokáig a legnagyobb, mely egy kisebb egyetem céljainak is megfelelt volna.

Ez a néhány adat is meggyőzően érzékelteti, hogy hogyan válhatott Patak a magyar nép kedves diákvárosává: Az iskola vezetőin, nevelőin, az itt tanult és innen kikerült diákokon, papokon és nevelőkön keresztül megismerték és megszerették az emberek Patakot. Nincs itt lehetőségünk arra, hogy részletesen foglalkozzunk Patak művelődési jelentőségével, helyette fordítsuk most figyelmünket a Patakon folyó nevelőképzésre s vizsgáljuk meg röviden, hogyan alakult Sárospatakon évszázadokon keresztül a nevelőképzés. Vizsgálódásunkat két tény teszi most aktuálissá: 1. Ebben az iskolai évben ünnepeljük az önálló pataki nevelőképzés 100 éves évfordulóját

s ezzel a kis értékeléssel tartozunk a sok tekintetben kezdeményező s igen eredményes, szép munkát végző elődeinknek. 2. Időszerűvé teszi ennek a problémának a felvetését az is, hogy nevelőképzésünk nagy átalakulások előtt áll s annak átszervezésében a magyar hagyományokra építve bizonyára hasznos tanulságokat nyerhetünk a nevelőképzés pataki hagyományaiból is.

I. Az önálló pataki nevelőképzés előzményei: 1549-1857.

Sárospatakon 1531-ben Perényi Péter alapított iskolát. Az volt a célja, hogy a társadalom, főleg pedig az ő hatása alá eső területek számára iskolás műveltséggel rendelkező embereket adjon. Bár az iskola alsófokú, triviális iskolaként indult és működött 18 évig, szépen virágoztak benne a tudományok. Ezért hamar híressé vált, ahová az egykorú feljegyzések szerint más iskolákból és messze földről is szívesen jöttek tanulni a nemes ifjak. Döntő fejlődést jelentett az iskola életében 1549, amikor is Perényi Gábor megbízásából Kopácsi István kollégiumi rangra emeli azt, melynek célja lett most már a műveltség általános emelése mellett a papok és tanítók képzése is. Ettől kezdve négy évszázadon keresztül nevel a pataki kollégium az ország számára iskolás műveltséggel rendelkező szakembereket, látja el a Sárospatak hatása alatt álló iskolákat éber, gondos tanítókkal, református gyülekezeteket lelkészekkel.

A pataki kollégiumban kezdettől fogva sokféle tudományt tanítottak. Ezért s az iskola nagy hatásáért az iskolát illustriának, olykor akadémiának, máskor meg egyetemnek nevezték. Működésének jelentőségét Szikszai Fabricius Balázs már 1567-ben méltatja Perényi Gábor felett tartott gyászbeszédében, melyben többek között a következőket mondja: „Gondosan ügyelt arra, hogy uradalmában mindig virágzó iskolák legyenek, különösen Sárospatak városában, honnan, mint a trójai falóból, mentek ki a tudós és kegyes férfiak, akik most Magyarország-szerte nagy dicsőséggel szolgálnak az egyházakban és az iskolákban.“ S az iskola hatása az idők folyamán egyre szélesebb körű, jelentősége pedig egyre erősebb lett. Az 1621-es iskolatörvények megállapításából kitűnik, hogy a pataki kollégium tanulóiból választotta sok iskola a maga tanítóját: „A tanulók közül senki se vadássza nyíltan vagy titokban a jövedelmező tanítóságot, de nyugodtan és türelmesen várja be az Isten rendelése szerinti meghívást és törvényes utat és módot.“ Maga Comenius is, az iskola egykori tanulmányi vezetője, így látja ezt s beköszöntő beszédében a következőket mondja: „Minthogy az egész magyarországi igazhitű egyház megszokta úgy tekinteni ezt a pataki iskolát, hogy többnyire innen vitték ki tanítóikat a többi iskolák, semmit sem tartunk illőbbnek, mint azt, hogy a lelki tehetségek kiművelőinek jól berendezett műhelyük legyen itt a saját kiképzésükre, hogy megtanulják, hogyan legyenek az iskolának nemcsak az élén, hanem hasznára is.“ Ezzel a megfontolással igyekszik újjászervezni itt-tartózkodása alatt Comenius a pataki iskolát. — Tolnai István, Lorántfy Zsuzsanna fejedelemasszony érdemeit méltatva a „De anima Samuelis“ c. műve előszavában többek között ezt írja: „De mit beszélek tovább? Mert kifogynék az időből, ha a hegyaljai városokban lévő egyházakról és

iskolákról beszélni akarnék, amelyekbe a nemes pataki Rákóczi-kollégiumból mennek ki az Isten ígéjének ékesszavú hirdetői, a gondos tanítók és nevelők“. Csécsi János Registrum Historicumából és a pataki iskola feljegyzéseiből kitűnik, hogy a pataki iskola a tudományok eredményes művelése következtében olyan híressé vált, hogy tanuló seregéből szolgáltatott tanítókat sokszor még a nagyobb, híresebb iskoláknak is, pl. Kassa, Rimaszombat, Miskolc, Kecskemét, Nagykőrös, Máramarossziget, Szatmár, Komárom, Losonc, Pápa, stb. Így nőtt meg a kollégium tanulóinak száma annyira, hogy 1797-ben már 1636 tanuló tanult itt. Hogy milyen nagy szám ez, mutatja az, hogy ugyanakkor a feljegyzések szerint 1770-ben a község lakossága csak 1431-et tett ki. (Ugyanebben az évben a diákok száma: 1346.)

A pataki iskola jó hírnevének alapja a nevelőképzéssel kapcsolatban is a benne folyó jó munka volt.

1. Az iskola nevelői külföldi egyetemeken tanult, sokoldalúan képzett tudós férfiak voltak, akik a magyar földön szerzett ismereteiket külföldi egyetemek haladó tanításaival egészítették ki s hazajöve, tanításaikban az ott tanult tudományos ismeretek terjesztői, a tudomány előbbre vivői lettek. A nevelők nemcsak a legfelsőbb teológiai ismereteket sajátították el, hanem az akkori szokás szerint néhány más szaktudománnyal is megismertek s oktató-nevelő munkájukat általában a külföldi mesterektől tanult szabadabb és tudományosabb módszerrel végezték. Közülük nem egy országos hírvé vált, mint pl. Simándi István, aki 1709-ben bevezette a kísérleti fizika tanítását, Csécsi János, aki 1713—34-ig korának csaknem minden tudományát tanította, Kövy Sándor, Erdélyi János, stb. Az iskola, az iskola vezetői, patrónusai minden áldozatot meghoztak a nevelők megfelelő jó felkészültségének biztosításáért. Maga Comenius is sokat tesz a jól képzett tanárok alkalmazása érdekében, hiszen szerinte azok sokkal többet tesznek a haza, az egyház, az állam javára, mint minden más hivatalnokok. — I. Rákóczi György fejedelem feleségével együtt kezdettől fogva sok jeles tanulót küld saját költségén külföldre azért, hogy a pataki iskola s általában az iskolák ne szenvedjenek hiányt tudós férfiakban, mert az volt a felfogása, hogy „a tudósok több hasznot tesznek, ha az iskolában tanítanak, mintha prédikálnak.“

2. A nevelők mellett az iskola jó hírének fenntartói a tanulók voltak, akik maguk is részt vettek az iskola életének irányításában. Fináczy Ernő szerint „csakis ez az iskola tekinthető igazi deáki társaságnak, mely Patakról elúzetve is az maradt, ami volt s akkor sem szűnt meg, amikor tanárai hiányoztak“. — Az ifjúság fontos szerepet töltött be az iskola oktató-nevelő munkájában: Segédkeztek tanáraiknak a tanításban (azok irányítása mellett vezették az alsóbb tanfolyamokat!) s a fegyelem fenntartásában; a tanárok ellenőrzése mellett kezelték az iskola vagyonát (hosszú ideig ők fizették a tanárokat is!) s intézték az élelmezést. Igazi önkormányzattal rendelkeztek s az iskolában végzett felelősségteljes munkájuk, betöltött szerepük következtében is jó tanítókká nevelődtek. S ez a szellem hagyományos volt a pataki diákok között. Így törtenhetett meg, hogy amikor az iskola száműzetésben volt és kihal-

tak a tanárok, a tanulók a tanárok nélkül is fegyelmezetten tanul-
tak tovább, sőt amikor az iskolát újra visszakapták, a szükséges
építkezéseket, a gazdasági munkák elvégzését is ők szervezték meg
és vállalták el. Eredményesen segítették a nevelőképzést a pataki
kollégiumban kialakult s hagyományossá vált diákszokások is, melyek
kialakították a tanulóknál a közösségi érzést, az egymás iránti
felelősséget, a társadalmi élet irányításába való aktív bekapcsolódást,
a hazaszeretetet, a fegyelmet, a következetes, rendszeres munkát, stb...

3. A pataki nevelőképzés hírére növekedtek a pataki kollégium-
ban tanított tudományok is. Kezdetül fogva tanították az iskolában
a „7 szabad művészetet“ s ezzel együtt a korabeli magasabb tudomá-
nyokat is. Fináczy Ernő a pataki és debreceni kollégiumokról
azt mondja, hogy „a betűk ismeretétől a teológiáig felkarolta az
összes ismereteket és tudományokat, melyek a református egyház
felfogása szerint a magasabb művelődést és benső lelki képzést
megadhatták. Az egyetemek nemzetközi kiváltságai és jogai nélkül,
igazi református egyetemek, Alma Materek voltak ezek, a szellemi
hatáskörnek rendkívüli nagyságával, az ország jelentékeny terüle-
tére kiható befolyással; anyaiskolák, melyeknek méhéből az ősi
szellemtől ihletett nemzedékek megszámlálhatatlan tagjai rajzoltak
széjjel országszerte.“ Az iskola feljegyzéseiből kiderül, hogy egy—
egy korszaknak nem volt olyan tudománya, melyet a nevelők kül-
földi mestereket hallgatva ne ismertek volna meg és itthon ne tanít-
tattak volna. A XVIII. sz.-ig az iskolában általában a következő tudomá-
nyok virágoztak: latin, görög, héber, német, francia nyelv; logika,
metafizika, bölcsészet, neveléstan, a tanulás módszere; teológia;
erkölcstan; szónoklattan, magyar nyelvtan, irodalomtörténet, költé-
szettan; politika, történelem, földrajz; mennyiségtan, rendszeres és
kísérleti fizika, optika, statika; természetjog, népjog, közjog, hazai
jog; pénzügy, kereskedelemügy; statisztika; természetrajz, mező-
gazdaságtan, egészségtan, bonctan; éneklés, rajzolás, stb. Így vál-
hattak a pataki tógátus-diákok sokoldalúan képzett nevelőkké, akik
szép és eredményes munkájukkal méltán érdemelték ki azoknak
a gyülekezeteknek a ragaszkodó szeretetét, amelyeknek tanítóiként
működtek, s amely gyülekezetekben évszázadokon keresztül kialakult
egy kedves hagyomány: következetesen és legszívesebben pataki
diákot kértek és választottak iskolamesternek annak ellenére, hogy
ekkor még Patakon sem volt kimondottan tanítóképzés.

4. Bár az ilyen irányú feljegyzések hiányában nehezen meg-
határozható az iskolában folyó diák tanítási módszer, mégis megállapít-
ható, hogy az is általában mindig a kornak megfelelő és előremu-
tató volt. A külföldet járt tanárok a tankönyvekkel együtt maguk-
kal hozták mestereik tanítási módszerét is s igyekeztek azt meg-
valósítani saját tanítási eljárásaikban. Ezt a módszert alkalmazták
azok a diákok is, akik akár csak 3 évre mentek ki falukra rek-
tóriákra, akár egész életükben működtek iskolamesterekként. - A ta-
nítás nyelve általában a latin volt, de az 1621-i törvények a colla-
boratorok köteleességévé teszik, hogy a tanulókkal hetenként dol-
goztassanak magyar és latin irálygyakorlatokat. Tolnai Dali János
már az 1640-es években védelmébe veszi a tanításhoz a magyar
nyelv jogait. Csécsi János 1686-ban már magyar nyelvtant tanít, a

XVIII. sz. második felétől tantárgy a magyar irodalomtörténet s végétől minden tantárgy tanítása magyar nyelven történik.

A tanulás Patakon nemcsak annyit jelentett, hogy a diákok részt vettek az órákon; amikor tankönyv nem volt, leírták a tanárok előadását, a tanulandó anyagot s megtanulták azt, hanem ismereteik bővítésére, elmélyítésére használták a kollégium szép könyvtárát, amely a korabeli feljegyzések szerint már Comenius idejében egész Magyarország és Erdély legbecsesebb könyvtárgyúteménye volt. Fontos szerepet töltött be a tanulásban a tanulók egymásközi vitatkozása, valamint a nagyobb s nyilvános vitatkozása is, melyeket bölcsészettől és teológiából két havonként tartottak, továbbá, amikor Comenius idejében megtörténik a nyomda felállítása, a nagyobb tanulók értekezéseket írnak, adnak ki s azokat is ünnepélyesen megvitatják. Ezek az értekezések a feljegyzések szerint nagy szorgalomról tanúskodnak és egyben a tanulásnak is igen nagy ösztönzői voltak.

Eredményesen segítette a nevelőképzést a Patakon kialakult vizsgarendszer is. 1630-ban bevezetik az egyik osztályból a másik osztályba való nyilvános előléptetést, ünnepies közvizsgálatot. Ettől kezdve minden évben tartanak ilyen vizsgát, olykor kétszer is (tavasszal és ősszel) s ezeken a vizsgákon a nagyszámú érdeklődő hallgatóságon kívül mindig jelen voltak az iskola vezetői és pártfogói is. A közvizsgák mellett természetesen más vizsgák is voltak. Feljegyzés van pl. arról, hogy a logikusok osztályát végző tanulók csak úgy tanulhattak tovább, úgy iratkozhattak be a tógátusok közé vagy a világi pályára készülő ún. nemesek közé, ha szigorlatot tettek.

A fentiekből láthatjuk, hogy sokáig nem volt Patakon a szóvalódi értelmében tanítóképző iskola, de Patak mégis jól állt a tanítóképzés dolgában. Régóta tanították itt a neveléstant s „1796-tól magyar nyelven hallgatta azt minden teológus, kik közül a pályavégzettek aztán kimentek tanítóknak az ún. akadémika rektoriákra s gyakran a 3 évi tanfolyam elvégzése után is ott maradtak“. Így a pataki kollégiumból kikerült tanítók jó része a kornak megfelelő magasfokú képzésben részesült. A tanítók más része nem rendelkezett ugyan ilyen magas műveltséggel, ám a Patakról kikerült tanítók legtöbbször elvégezték a filozófiai tanfolyamot s csak kevesen kerültek ki tanítókul a gimnázium elvégzése után, de ezek már bent az iskolában is foglalkoztak gyakorlatilag a kisebbek tanításával. A pataki kollégium mindig igyekezett a kor színvonalán álló, magasfokú, haladó műveltséget adni kikerülő iskolamestereinek, a népnek élő, a népért dolgozó, sokoldalúan képzett magyar nevelőkké formálni őket, a diákönkormányzat tökéletes megvalósításával kialakítani bennük az életben való következetes, bátor helytállást, önálló gondolkodást, a társadalom életének irányításában való aktív részvételt. A vizsgák bevezetésével magas követelményeket támasztott diákjaival szemben, megkövetelte a megfelelő ismeret, jártasság és készség elsajátítását, a szorgalmas, kitartó munkát, a fegyelmet, a közösségi művelt magatartást. Comeniussal együtt vallotta mindig: „Mit ér a szép ember, ha műveletlen? — Semmit nem ér tudásod, ha nem közlöd másokkal!“ — Olyan eredmények ezek, melyeknek elérése ma is fontos feladata nevelőképzésünknek.

II. Az önálló nevelőképzés kialakulása : 1867-69.

Nagy előrehaladást jelent az önálló pataki nevelőképzés történetében a múlt század közepe. A tiszáninneri ref. egyházkerület több gyülekezetében rájönnek arra, hogy a nevelőképzés addigi formája nem kielégítő s szükség van egy kizárólagos nevelőképző intézet felállítására. A gondolat már 1843-ban felvetődik s bár kellő anyagi fedezet hiányában nem valósulhatott meg, mégis emelkedett nyomában a pataki nevelőképzés színvonala: A főiskolai tanárok preparandiai leckéket állítottak össze s tartottak, és ettől kezdve törvény lett, hogy aki ezeket a leckéket nem hallgatta, a kollégiumból nem mehetett tanítóságra. Az önálló tanítóképző felállítására komolyabb lépések történtek 1847-ben, a tervezgetések azonban a szabadságharc és annak bukása miatt nem valósulhattak meg. Az önkényuralom első éveiben a népnevelés apostolai újra napirendre tűzik az önálló tanítóképző megalakításának eszméjét, gyűjtéssel megteremtik a képezde felállításának, fennmaradásának anyagi alapjait, majd az egyházkerület 1856-ban megválasztja vezetőjét: Árvay József kollégiumi tanárt, akit Németország, Svájc és Belgium tanítóképzőintézeteinek tanulmányozása céljából külföldre küldenek. Így nyílt meg 1857. november 16-án a tiszáninneri ref. egyházkerület sárospataki tanítóképezdéje s lett ezzel a pataki főiskola kebelében és épületében — 12 évvel megelőzve az államot — önálló intézete a nevelőképzésnek. Bár egyelőre a teológusok nevelőképzése is megmaradt, s így az akadémia hallgatói közül még egy ideig elméleti és gyakorlati vizsga után továbbra is kerültek ki tanítók, a fejlődés azonban lassan odavezetett, hogy az önálló intézet hallgatói és végzett növendékei foglalták el a gyülekezetek iskolamesteri székeit.

A tanítóképezde első tanulói pályavégzett teológusok voltak, akik Árvay jelentése szerint „utasítást vettek a népiskolai tantárgyak miként leendő előadásában, kezelésében, az ütenyírásban és templomi éneklésben“. Így az iskola első hallgatói a kor színvonalán álló, magasabbfokú műveltséggel rendelkező ifjak lettek, s ezzel mintegy testet öltött az a gondolat, hogy a néptanító sokoldalú munkájának végzéséhez a szakmai ismereteken túl megfelelő s magasfokú általános műveltség is szükséges. 1858-tól az iskola tanulóit Árvay szerint alpműveltség szempontjából a következő csoportok alkották: „1. Teológus ifjak; 2. több kevesebb időre bejött rendes iskolatanítók; 3. rendes képezdei növendékek; 4. oly ifjak, kik késő jövetel vagy kor és készütség hiánya miatt fel nem vétettek a rendes tanítványok közé, hanem előkészületül az első osztálybeliekhez soroztattak, mint akik a következő iskolai év kezdetén lesznek a rendes folyamra vizsga mellett fölveendők.“ 1860-ra már 3 évfolyammal működött az iskola, és 1869-ig több tanévben 4 évfolyam is tanult benne. Ilyen esetekben a negyedik osztály feladata volt a gyakorlati munka végzése s a tanult elméleti ismeretek mélyítése. 1866-ban a tanulók száma már 100-ra emelkedett.

A nevelőképzés színvonalával kapcsolatban érdemes megemlíteni, hogy a következő tudományokat tanították a képezdében: 1. Vallástudomány. 2. Anyanyelv: nyelvtan és irodalom. 3. Lélektan és logika. 4. Neveléstan, oktatástan, ügyirat. 5. Történelem, földrajz. 6. Számtan és mértan. 7. Természeti tudományok: növénytan, állat-

tan, ásványtan s természettan. 8. Gazdászat, kertészet. 9. Éneklés és zongorázás. 10. Rajz. 11. Szépírás. Nemcsak ezekből a tárgyakból minősítették a tanulókat, hanem az osztályozásnál érdemjegyet állapítottak meg erkölcsből, figyelemből, szorgalomból is, továbbá minősítették a tanulók magánolgozatait, felfogását és mulasztását is. Természetesen az elméleti oktatás mellett kezdettől fogva fontos szerepet játszik az iskola életében a gyakorlati kiképzés is. A képezde mellett létesített gyakorlóiskolában 2 csoportban 6 osztály tanult I-II. és III-VI. osztály-összevonással, ahol a képezde felsőbb osztályosai hetenként 3 félnapot töltöttek és megismerkedtek ott a népiskolai tantárgyak előadásával és a fegyelmezéssel gyakorlatilag. A tanulmányi színvonal emelését szolgálták a nevelők havonkénti értekezletei a tanítással és fegyelmezéssel kapcsolatban, továbbá a félévenként megtartott vizsgák is. Az első félévi vizsgák nemcsak a tanulók tudásáról adtak tájékoztatást, hanem mivel ott az egész tantestület jelen volt, a kérdezősen és feleletlen keresztül tapasztalatcserét jelentettek a tanárok számára, amit a nevelők meg is beszéltek. A második félévi vizsga áthelyezési vizsga volt s minden tanulóra kiterjedt.

A patayi tanítóképezdével szemben kezdettől fogva magas követelményeket támasztanak. Az iskolát szervező első igazgató, Árvay József, így fogalmazza ezt meg: „Inkább semmi, mint olyan nevelő intézet, melyben a rossz még csírájában el nem fojtatott, melynek növendékei alapos képzettség helyett felületességet, erény helyett negédes könnyelműséget, hogy ne mondjam, aljasságot visznek ki magokkal s terjesztenek magok körül az iskolában, az életben.“ Az iskola első nevelői sokoldalúan képzett, külföldet járt emberek voltak, akik a tanítás anyagát maguk vitatták meg és állították össze, s akik lelkiismeretes munkájukkal hamar kiérdemelték az új intézet számára a megfelelő elismerést. Természetesen nemcsak az iskolát képviselő nevelőkkel szemben támasztanak magas követelményt, hanem a tanulókkal, az oktatás-nevelés módszereivel szemben is. Csak 17 éven felüli tanulókat vesznek fel, akik felsőbb iskolába jártak vagy már segédtanítókként működtek. Ezek felvételét is sikeres felvételi vizsga előzi meg és a képezde elvégzését is vizsga fejezi be, melynek részei: írásbeli, szóbeli és gyakorlati. Magas követelmény ez, de csak akkor döbbenünk rá, ha meggondoljuk, hogy ugyanakkor más hasonló nevelőképző intézetekbe általában 14 év betöltésével s felvételi vizsga nélkül juthattak be a tanulók. Az iskola kezdettől fogva látta a tanítók nagy felelősségét, ezért szervezte tudatosan jól meg a felvételtől kezdve a kibocsátásig oktató-nevelő munkáját. „Senki sem kényszerítették — mondja Árvay —, hogy tanítónak legyen, akiben nincs elég komolyság és szigor önmaga, nincs elég szeretet és lelkiismeretesség embertársai iránt, az válasszon más pályát: Durva kezeit és goromba ökleit inkább elviselheti a holt anyag, mint az emberi lélek.“ — Nagy gondot fordított az iskola az oktatás eredményes módszerének a kiválasztására is. Maga Árvay elítéli azt a módszert, mely a tartalmat, a „mit“ nem méltányolja kellően, amely az alakot elébe teszi a tartalomnak. Szerinte a jó nevelőnek tudnia kell a gyermeket lekötni, felhangolni és feltüzelni. „Oly tanítási módszer — mondja —, mely csak tanultat, a gyer-

mekbe bizonyos körülmények közt belepálcázza az ismeretet, nem fog egyebet szülni, minthogy a tanítvány bekönyv nélkülözi azt, amiről a belső ember semmit sem tud és nem érez s legfeljebb szavakat fog — helyes értelem és tartalom nélkül — legfőbb érdek nélkül megtartani az emlékezetben s örül, ha elérkezik az időpont, midőn az utóbb is elsajátíthatlant, mint hálátian terhet, eldobhatja.“ Szerinte „a képezdei oktatásnak modorára nézve meg kell egyezni az elemi oktatással, tehát minden tárgyban szemléltetőnek és vég-eredményben gyakorlatinak kell lennie.“ Mindezek a követelmények abból a megfontolásból fakadnak, hogy a tanítóképzőnek a népiskola számára kell nevelnie megfelelő tanítókat. Árvay „Népiskolai tervezetében“ részletesen kifejti a népiskolával kapcsolatos követelményeket. Közülük csak néhányat emelünk ki: „A népiskola az embert képezi, az egész gyermeket, a népet neveli . . . A népiskolában fő dolog az élet s nem csupán a tudás . . . Tudásra kell adni a gyermeknek, hogy ő tagja egy nagy egésznek, melynek sorsához elválaszthatatlanul kötött az övé . . . Az oktatás ne legyen elvont tartalmú, gondolkodástani értelmezések halmaza, hanem lehetőleg gyakorlati és érzékelhető . . . Az oktatás kezdetben az első elemeknél közvetlen, szemléltető, fokozatos és ezáltal a lehető legalaposabb legyen . . . A tanító fő szabályul tartsa maga előtt, hogy az iskolában egy gyerek se legyen munka és foglalkozás nélkül.“ — Ezeknek a feladatoknak a megoldására csak sokoldalúan képzett nevelők képesek, akiknek a tevékenységében az elmélet és gyakorlat szorosan összekapcsolódik, akik közösségi emberek, akik az életre nevelnek s nem egyszerű holt tudást nyújtanak, akik a Comenius által magyarázott szemléltetést, fokozatosságot, alaposságot megvalósítják s akik oktató-nevelő munkájukban a gyermekek aktivizálására gondot fordítanak. Ilyen nevelőket képezni: ez a pataki tanítóképző célja s ezt következetesen igyekezett is megvalósítani minden munkájában. Így járulhatott hozzá a pataki képezde az első 11 év alatt Sárospatak hírnevének öregbitéséhez.

III. Az önálló pataki nevelőképzés jellegzetességei: 1869—1957.

Új korszakot jelentett a pataki nevelőképzésben az 1869. év, amikor is az egyház átadta virágzó tanítóképezdjét az államnak, mely az 1868. évi 38. t.-c. értelmében 20 tanítóképzőt akart felállítani az ország különböző vidékén. A megnyílt képezdek közül a pataki volt a legteljesebb, mert a meglévő tanítványokkal együtt került az államhoz s így egyszerre a 3 évfolyammal nyílt meg. Új korszakot jelentett 1869 azért is, mert a képezde ekkor költözött mai helyére. Az épület, melyben otthont kapott, kaszárnának készült még 1848-ban, később az egyházkerület megvásárolta s 1868-ban az építkezést befejezte és így adta át a képezde céljaira az államnak. 1929-ben az intézet ismét felekezeti lett s 1950-ig az volt. Ekkor újra az állam vette át s azóta itt is 4 éves elméleti s egy éves gyakorlati képzéssel folyik a nevelőképzés. — Külsőleg igen nagy változást hozott az iskola életében az 1913. év, amikor 3 évi munka után átadatott rendeltetésének a képző új épülete, mely egész Magyarország egyik legszebb tanítóképzője. Az egyemeletes

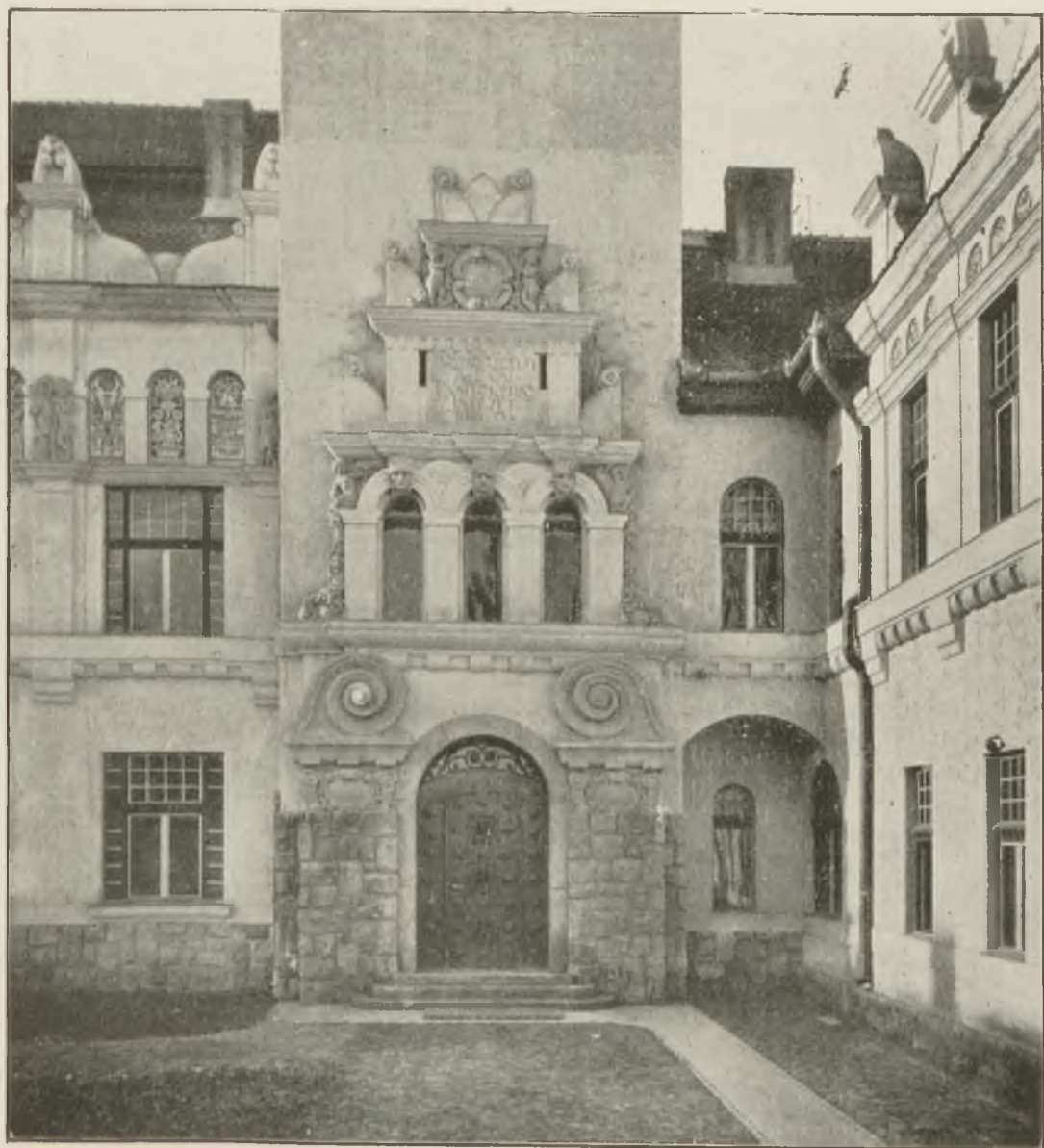
épület a felsőmagyarországi renaissance stílusát mutatja s ezzel szépen illeszkedik bele Sárospatak és környéke történelmi keretébe. — Mivel nyilvános tervpályázattal kizárólag a nevelőképzés korabeli feladatainak szem előtt tartásával épült, így az első tanítóképző az országban, mely célszerű beosztásával abban a korban elsőrangúan segíti a nevelőképzést.

1860-tól 1957-ig 88 év telt el. Ez alatt az idő alatt iskolánk fejlődése egybeesett az ország többi tanítóképzőjének fejlődésével. — 1882-ben 4, 1924-ben 5 évfolyamúvá lett. Az 1938-as reformmal itt is megnyílt volna a tanítói akadémia, de mint a többi képzőben, itt is csak liceum és tanítóképzőintézet lett belőle. 1950-ben alakult át ismét állami tanítóképzővé. A nevelőképzésben 1869 óta elért eredményeivel is nagyban hozzájárult Sárospatak, a pataki nevelőképzés megbecsültetéséhez. Nincs lehetőség arra, hogy részletesen ismertessük ennek a 88 évnek minden munkáját, eredményét, hiszen általában egybe esik az a többi képző hasonló irányú munkájával, mégis összefoglaljuk röviden az itt folyó munka ama jellegzetességeit, amelyek éppen a pataki szint jelentik a nevelőképzésben. Tartalmában, anyagának mondanivalóiban ugyanis a pataki képző minden nevelői megnyilvánulása azonos volt a többi képző nevelésével, de formájában, módszerében, tervszerűségében feltétlenül tartalmazott pataki vonásokat, újszerű megoldásokat. Meggyőzően igazolják ezt azok az iskolai értesítők pl. a múlt századból is, melyekben a tantestület közzéteszi az iskola rendtartási szabályzatát, a nevelőtestület közreműködésével itt kialakított hospitálási és bírálati szempontokat, a gyakorlati kiképzési rendet, a tanítóképző és gyakorlóiskola anyagával kapcsolatban gondosan kidolgozott tanmenetet, a diákönkormányzattal, különböző tanfolyamokkal, kiállításokkal kapcsolatos beszámolókat, stb.

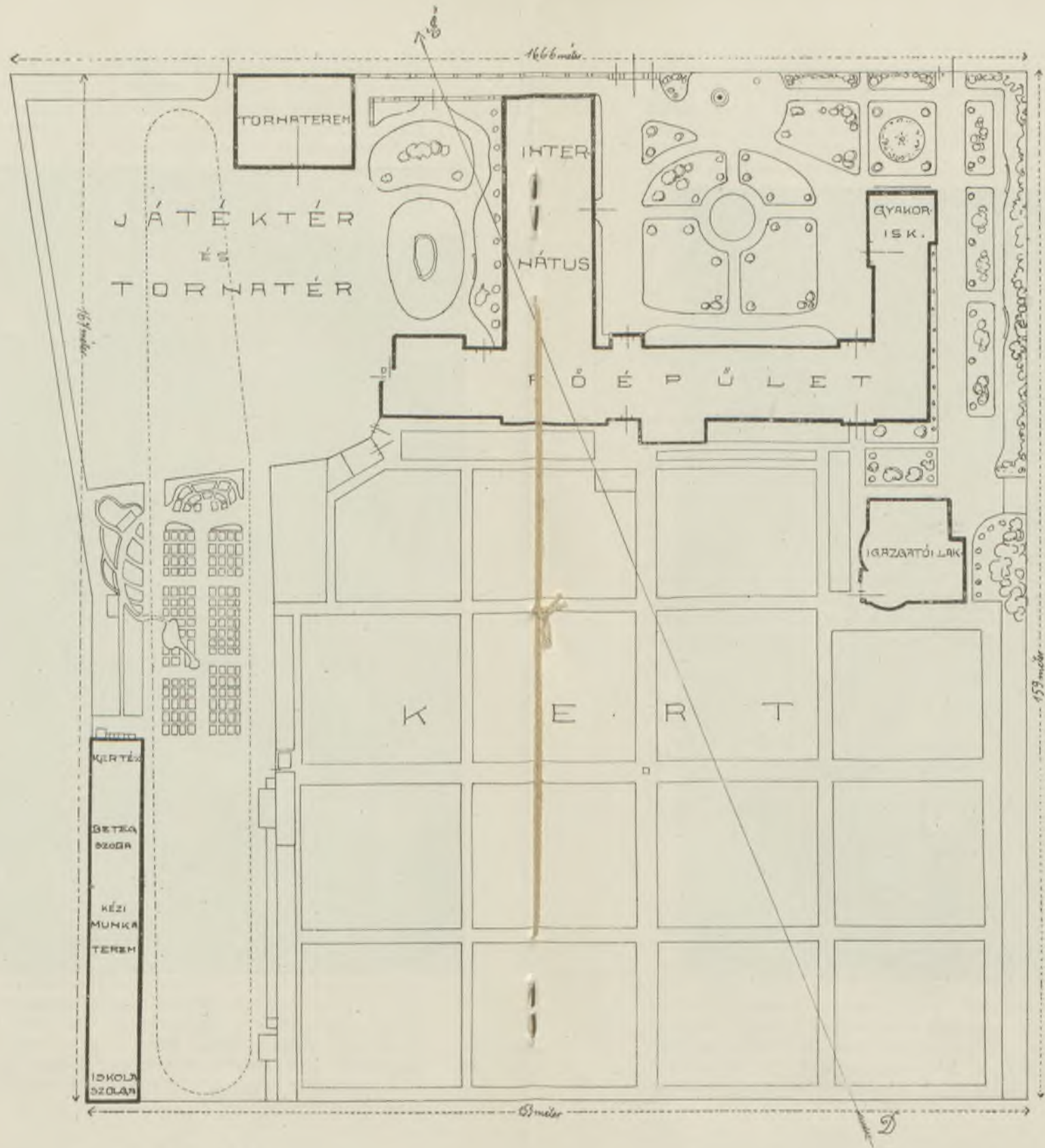
A tanítóképző célja kezdettől fogva a sokoldalúan képzett népnevelő kialakítása, aki forrón szereti hivatását s őszinte felelősséget érez a nép és gyermek iránt. S nemcsak az iskola ténykedése, nevelői megnyilvánulása segíti ennek a célnak az elérését, hanem nagy segítséget jelent a hivatástudat kialakításában Sárospatak, a sárospataki hagyomány is. Itt ott a nép körében is gyakran hallani egy mondást: „Ettünk, megyünk, mint a pataki diák.“ Azt jelenti ez, hogy a pataki diák, szellem, nem marad sokáig egy helyben, megpihen, „feláll, megy tovább arrafelé, ahonnan a kor eszméit jobban megközelítheti, a jövő elé megy s maga csinálja egy kicsit a jövőt. — A pataki szellem nem vár addig, amíg ajtaján kopogtatnak az új gondolatok: a reformáció, a korszakos irodalmi ébredés, a nyelvújítás, a magyar nyelvi mozgalom, az új didaktikai módszerek, a korszerű nevelési áramlatok, stb.“ Így történetes aztán meg, hogy az iskola nemcsak a felsőbb hatóságoktól előírt rendelkezéseket oldja meg, tennivalókat végzi el, hanem új módszerek, eredményesebb nevelési eljárások után kutat, hogy munkájával, ténykedésével megelőzve a hivatalos hatóságok előírásait, eredményesebben szolgálják a tanítóképzés ügyét. Sok kezdeményezésük néhány év múlva általában szentesítést nyert s a hivatalos hatóságok az ország többi képzőjében bevezetik, de akadnak olyanok is, amelyek szélesebb körben még ma sem valósultak meg.

A tanítóképző oktatása kezdettől fogva nevelő hatású volt, s a tanítóvá nevelést szolgálta. Az iskolai értesítők, tanári értekezleti jegyzőkönyvek s az egyébűtt közzétett anyagok világosan mutatják ezt. A tanulók gyakorlati tanításával kapcsolatban fennmaradt jegyzőkönyvek bejegyzései is azt bizonyítják, hogy az óra tervszerű feldolgozásánál mindig gondoltak a nevelői célok eltervezésére és megvalósítására is. Nemcsak az órán forrt össze azonban a nevelés és oktatás, hanem az óránkívüli hatások is ezt a szoros kapcsolatot segítik. A szünidő jó megszervezése s a tanulók megfelelő foglalkoztatása, az ország különböző vidékére, üzemekbe szervezett tanulmányi kirándulások, a tanulók és tanárcsaládok közvetlen kapcsolata, stb. is az oktató-nevelő munka egységéről tanúskodnak.

A nevelőképzés célkitűzéseinek tervszerű és eredményes megvalósítását szolgálta az elméleti és gyakorlati képzés. Az iskola az oktatás megszervezésénél tudatában volt annak, hogy nevelőképző intézet, s ezért mindig többet igyekezett nyújtani ezen a téren is, mint más iskolák. Az oktatás jó megszervezésével, végzésével mindig példát igyekezett mutatni tanulóinak, általában a gyakorló nevelőknek. Ezért készítik el a nevelők s teszik közzé rendszeresen az értesítőkben a tananyag feldolgozásának tervezetét, melynek 1898-ban főbb szempontjai általában a következők: A tanítás célja — taneszközök — tanidő — tananyag — tanmenet — tanítási eljárás. Ezért jelennek meg az értesítőkben a tanítás módszerével kapcsolatos újszerű, kipróbált eredményes eljárások, amelyek közül most csak kettőre hívom fel a figyelmet: Az egyik 1898-ban az írás-olvasás tanítását lényegében a következő szempontok szerint igyekeztek megoldani: „A hangoztatási előgyakorlatoknál: I. A mondatok hangoztatása, felbontása a következő eljárás mellett történik: A tanító elbeszél egy rövid történetet. Kérdésekkel megbeszélik annak tartalmát. Rövid mondatokba foglalják a vezérgondolatot. Minden szónál kezével a padra ütve számláltatja a szavakat. Begyakorlásul más mondatokat mond, azokat szavakra bontják, majd szavakból mondatokat állítanak elő. — II. Midőn a mondatok felbontásában elég jártasak a gyermekek, akkor 1, 2, 3-tagú szót vesz elő a tanító, mely a gyermekek által jól ismert tárgyat jelent. A tárgyat szemlélteti, annak nevét szótagonként kimondják, a szótagokat megszámlálják. Elemeznek más ismert szavakat, majd a szótagokból szavakat állítanak elő. — III. A szavak felbontásának begyakorlása után felvesz a tanító egy egytagú szót, mely a gyermekek előtt ismeretes tárgyat jelent. Röviden szemlélteti azt, a hangokat egymás után kimondják, majd több szót hangoztatnak így. Hangokból összeraknak egy, majd többtagú szavakat, stb.“ — A másik ilyen nagyobb szabású módszeres újításra 1933-ban kerül sor, amikor is az iskola elfogadja Tóth Mihály gyakorlóiskolai nevelő kikísérletezett olvasás-írás tanítási módszerét, a rávezető, heurisztikus módszert, melynek főbb mozzanatai a következők; I. Érdeklődéskeltés az új betű iránt. II. Képről beszélgetés. Majd analízissel megállapítják a kép nevét, jelentését, elemzik a kép alá írt szót, hangoztatják annak ismert, ismeretlen elemeit, kikövetkeztetik az új betű nevét, megfigyelik az új betűt, majd hangoztatják s gyakorolják más szóban való megkereséssel. Megtanulják a helyes kiejtést s a betűalakot felismerik más

A főbejárat

Iskolánk telke

Gyakorlóiskolai szárny

íráselenek között. A szintézisben megtanulják a hangfűzés módját s azt gyakorolják mozgatható betűkkel, majd írott szavakkal, stb.— Mindkét módszert összehasonlítva az írás-olvasás tanításának mai módszerével, láthatjuk, hogy milyen sok hasonlóság és megegyezés van köztük. - Az elméleti felkészültség fokozását s a hivatásra nevelést szolgálták azok a pályatételek is, melyeket az iskola évről-évre kitűzött a növendékek számára s melyek egyik fontos feladata éppen a tanulók szünidei foglalkoztatása, szabad idejének eredményesebb felhasználása volt. A tételek anyaga széles skálájú: Volt bennük pedagógiai, biológiai, irodalmi, helytörténeti, népművelési, stb., általában olyan témák, melyeknek kidolgozása ma is sok haszonnal járna tanítójelöltjeink fejlődése szempontjából.

Különösen nagy gondot fordított az iskola a nevelőképzés gyakorlati megvalósítására. Olyan odaadással, lelkesedéssel és szakértelemmel dolgozta ki már a múlt század második felében a gyakorlati kiképzéssel kapcsolatban a maga sajátos eljárását, hogy a minisztérium is elismerését fejezte ki a gyakorlati kiképzésnek intézetünkben dívó módja és eredménye felett (1893). A gyakorlati kiképzést kezdettől fogva a maihoz hasonlóan, a hospitálás és gyakorlati tanítás bevezetésével oldották meg. Abból kiindulva, hogy „a tanítók teljesen kiképezve lépjenek a tanítóságba, azaz hivatásukat minden ágában értsék, szeressék“, már az I. osztályosok is kötelezően járnak hospitálni akkor, amikor a tanterv csak a II. osztálytól kezdődően írta elő azt. (1870). Az iskolában fokozták a hospitálás eredményességét azzal, hogy rövid kalauzt adtak a jelöltek kezébe arra vonatkozóan, hogy mit kell tenniük, hogyan kell eljárniuk a gyakorlóiskolában való rendszeres látogatásaik s ott végzett gyakorlati tanításaik alkalmával. Érdekes lenne egy ilyen kalauzt összehasonlítani a ma érvényben lévő egységes útmutatással már csak azért is, mert azokban több nevelői vonatkozást találhatnánk. — Gyümölcsözően szervezték meg a hospitálást azért is, mert a jelölt nem egy-egy napra ment csak a gyakorlóiskolába, hanem egyik alkalommal a hét első 3, másik alkalommal a hét második 3 napjára. Így a jelölt nem az egészből kiszakítva látta a napi munkát, hanem az oktatás folyamatában figyelhette meg a tanítást, s az osztály minden óráját láthatta. Még fokozták a hospitálás eredményességét a nevelők azzal, hogy az elméleti órákon sort kerítettek a hospitálási megfigyelések számonkérésére, megbeszélésére, a jelölt jövődó munkája szempontjából való tudatosítására.

Sokat tett az intézet a gyakorlati tanítások eredményeinek fokozása érdekében is. Nagy gondot fordítottak a módszertan tanítására, melynél az elméleti ismeretek tanítását kezdettől fogva gyakorlati bemutatás előzte meg és követte. A bemutató tanítás anyagát egy tanuló az osztályban letanította s csak ennek részletes elemzése után került sor a gyakorlóiskolában való tanításra. Bár a gyakorlati tanításra, előkészítésre, elemzésre kevés idő volt, az órák megszervezése a mai eljárás szerint történt s a tanítás elemzésének helyileg kialakult szempontjai voltak, melyeket az értesítőekben is közzétettek. A jelöltek nemcsak a gyakorlati kiképzés óráin tanítottak, hanem hospitálásaik alkalmával is — eleinte egy-egy órát,

az utolsó éven félnapos, sőt heti folytatólagos tanításokat is tartottak, melyeket a nevelők mindig előkészítettek és megbeszéltek a jelöltekkel. Jó hatása volt ennek az eljárásnak nemcsak azért, mert így a jelölteknek többször volt alkalmuk szemtől-szembe állani a gyermekkel s ezzel hivatásuknak megfelelő munkát végezni, továbbá, mert ezzel tudatosult bennük az elméleti és gyakorlati felkészülésük eredménye, hiányossága, hanem azért is, mert így a tanítási órák folyamatában végezhatték az oktató-nevelő munka különböző feladatainak megoldását. Fokozta a gyakorlati kiképzés eredményét az is, hogy a jelöltek kezdettől fogva megkapták a gyakorlóiskolai osztályok tanmenetét s így az egyes tanítási egységek kidolgozásánál az előzmények és következmények tekintetbevételével jártak el: az évi anyag teljes összefüggésében látták a feldolgozandó óra anyagát. Az eredményt segítette az is, hogy a tanulók lehetőség szerint már kezdettől fogva beszerezték a gyakorlóiskola különböző osztályainak tankönyveit, s a tanmenet és a tankönyv pontos ismerete lehetővé tette, hogy a tanulók az anyag tudatos feldolgozására törekedjenek s leküzdjék az előkészületnél kínálkozó formalizmust.

Az eredményes nevelőképzést szolgálták az évek folyamán kialakult versenyek is, melyek eleinte csak irodalmi, általában tantárgy-versenyek voltak (szavalat, helyesírási, testnevelési, biológiai, stb.), de a legutóbbi években a gyakorlati kiképzés, a hivatásra nevelés szolgálatában kialakultak a következő versenyek: Az I. osztályban írásverseny (a versenyzők a kötelező betűformák alkalmazásával papírra és táblára írtak), a II. osztályban mesemondó-verseny kijelölt és szabadon választott mesével (a nyertesek elmondották meséiket a gyakorlóiskola növendékeinek is) s a III—IV. osztályokban gyakorlati tanításból (kijelölt egységek anyagát tervezet-szerűen kell feldolgozni s a legjobb tervezetek készítői le is tanítják azokat). A nyertesek „Az iskola legszebben írója-, legjobb mesemondója-, legjobb tanítója“ címet s jutalmat kapnak. Mivel a versenyek osztályversenyekként indulnak, általában az osztály minden tagja készül rá s ezért nagyon jó hatással voltak az iskola nevelőképző munkájára.

A nevelőképzés kezdeti formája hasonló volt a maihoz, hiszen képesítést akkor is általában 1—2 évi gyakorlati munka után lehetett szerezni. Nincsenek pontos adataink arra vonatkozólag, hogy akkor mit tett az iskola a gyakorlóévesek továbbképzése érdekében. Mivel itt is egyéni, pataki utakon járunk, ismertetjük röviden az iskola mai munkáját a gyakorlóévesekkel kapcsolatban. A terv kidolgozásánál, végrehajtásánál az a megfontolás vezetett bennünket, hogy a gyakorlóévet is maximálisan hasznosítsuk nevelőképzésünkben. Ezért rendszeresítettük a gyakorlóévesek 2—2 napos konferenciáit augusztus végén, továbbá az 1., 2., 3. negyedév befejezése után közvetlenül. Ezeken a megbeszéléseken minden alkalommal sor kerül a gyakorlóévesek elméleti és gyakorlati továbbképzésére. Augusztus végén a vizsgára való felkészülés tervét dolgozzuk ki, ismertetjük annak elméleti anyagát, forrásmunkáit, azok beszerzésének lehetőségeit, majd alsótagozati osztálycsoportonként megbeszéljük az év eleji iskolai gyakorlati munka feladatait, írásbeli teendőit, az oktató-nevelő munka év eleji tennivalóit, az év eleji anyag

súlyponti problémáit, nehézségeit, azok kiküszöbölésének módjait. Ezeknél a megbeszéléseknél minden jelölt a saját osztályának megfelelő csoport munkájában vesz részt. A negyedévek utáni konferenciák is hasonlóan az elméleti továbbképzést, az anyag megbeszélését, a nehézségek leküzdését segítik, továbbá a gyakorlati munkával kapcsolatban ismét osztálycsoportonként elvégezzük az előző negyedévi oktató-nevelő munka elemzését, értékelését, megbeszéljük a következő negyedév munkájának legfontosabb szempontjait, nehézségeit s ezek kiküszöbölését megelőzéssel s a hibák kiküszöbölésének módját. Minden alkalommal sort kerítünk arra is, hogy egy közös, továbbá egy saját osztálybeli bemutató tanítást is lássanak a jelöltek az általuk kívánt tárgyból és óratípussal, továbbá, hogy a jelöltek saját munkájukat ellenőrizhessék, a gyakorlóiskolai osztálynevelők osztályonként bemutatják összefoglalva egy óra keretében, hogy a tanterv által előírt anyagban hol tartanak, mennyit és milyen mélységben tudnak az osztály tanulói. Az iskola tapasztalata szerint a gyakorlóévesekkel való foglalkozás ilyen módja tudatosítja a jelöltekben az oktató-nevelő munka problémáit, közvetlen segítséget jelent számukra s általában a jelöltek nevelőtársaira és éppen ezért a jelenlegi helyzetben nagy mértékben segíti a jobb nevelőképzés megvalósítását.

Az iskola nevelőképző munkájának eredményeit segítették többek között a következő megvalósított elgondolások is:

Az oktató-nevelő munka megszervezésében kezdettől fogva érvényesült a sokoldalú, alapos tervezés, amely egyaránt vonatkozott a tanárok oktató-nevelő munkájára és a tanulókra. A jegyzőkönyvek lapjai arról tanúskodnak, hogy nemcsak az év elején tűzött ki a tantestület megfelelő távlatokat s tervezte meg gondosan az évi munkát, hanem az év folyamán állandóan ellenőrizte a terv megvalósításának eredményeit, s mindig gondolt a szükségképp adódó esetleges változtatásokra is. Mutatja ezt a tervszerűséget a gyakorlati kiképzésben pl. az is, hogy a szaktanárok kezdettől fogva részt vesznek benne s az egységes eljárás kialakítása érdekében szorgalmasan látogatják egymás és a tanítójelöltek óráit. Érdekes megemlíteni azt a szokást is, hogy 1—1 óra helyettesítése alkalmával tervszerűen nevelési vagy szakmódszertani problémák megbeszélésére, tudatosítására, gyakorlati megoldására használták azt fel.

Sokat jelentenek a tanulók hivatásra nevelése szempontjából azok a pedagógiai kirándulások, amelyeket az iskola a falusi népiszervek meglátogatása, tanulmányozása, tanítói gyűléseken való részvétel céljából rendezett minden évben a meglévő egyéb tanulmányi kirándulások mellett. Hogy mennyire nevelő hatásúak voltak ezek, mutatja az is, hogy később a miniszteri utasítás is előírja azokat a képzők számára.

A sokoldalú nevelőképzés céljait szolgálták azok a gyakorlati tevékenységek is, melyek kezdettől fogva jellemzik a pataki tanítóképzőt. Az iskola növendékei nagy eredményt értek el a méhészetben, a kertészeti-, szőlészeti-, gyümölcs- és üvegházi munkákban, asztalosságban, esztergályosságban, tűzoltásban, stb. Ezeket a munkákat nemcsak évközben végezték, hanem az iskola irányításával a tanulók egy része a nyári szünetben is folytatta.

A tanulók öntevékenységet kezdettől fogva eredményesen használta fel az iskola oktató-nevelő munkájában. A kísérleti természettanhoz szükséges és könnyebben előállítható eszközöket rajban és fából már az első években is minden növendék elkészítette, s ki-ki a saját készítményén tanult, s így vonta le a törvényeket és szabályokat. E mellett az iskola korán létesített természetrajzi és fizikai kísérleti munkatermet, s jól felszerelte azokat a kísérletezéshez szükséges botanikai, kémiai és fizikai eszközökkel, amiket a tanulók igen nagy haszonnal használnak.

Az iskolában meglévő demokratikus szellem lehetővé tette kezdettől fogva azt is, hogy a tanulók tevékenyen részt vegyenek önmaguk életének irányításában. Nemcsak a hamar megszaporodó ifjúsági egyesületek keretében történik ez, hanem a jelöltek kezdettől fogva részt vesznek önmaguk fegyelmezésében, nevelésük irányításában. A dolgozó, ebédlő, hálósobai felügyeleti rend kialakulása később általánossá lesz s más intézetben is érezteti jó nevelő hatását.

A pataki tanítóképzőben igen korán kialakult közösségi szellem, a nemzeti művelődésért érzett felelősség tette lehetővé, hogy az iskola kezdettől fogva törődött végzett növendékeivel s velük együtt minden gyakorló nevelő továbbképzését igyekezett elősegíteni. Ezért létesített az iskola elsőnek tanszermúzeumot 1904-ben, ahol évek fáradságos munkájával összegyűjtötte a népiskolákban használatos összes tankönyveket, szemléltetési eszközöket s bocsájtotta azokat az érdeklődők rendelkezésére. Ezért rendezett a különböző korokban felmerült nehézségek leküzdésére a tanítók számára továbbképző tanfolyamokat s ezért szervezett állandó kiállításokat a népiskola rajz- és kézimunka anyagából, továbbá a rajzolásához szükséges és a rajzolásra alkalmas tárgyakból.

Nincs itt hely arra, hogy részletesen elemezzük az iskola minden munkáját, mégis emlékeztetek még néhány dologra, aminek melegágya éppen a pataki képző volt. Innen vetik fel először a képezdei tanárok országos egyesületének eszméjét, a tanítóképesítő bizottság gondolatát, a siketnémák oktatásának megfelelőbb megoldását. A pataki tanítóképző már 1882-ben is 4 tanítós gyakorlóiskolát akart. Az iskola egyik nevelője által készített református népiskolai tantervi utasítás csoportosítja először a 2 tanítós iskolákban a növendékeket osztályok és nem nemek szerint, amit az állam csak 6 év múlva rendel el. Az iskola kezdettől fogva harcol a tanítók magasabbfokú képzéséért, egyetemre való bocsátásáért, a középiskolák szakrendszerű felügyeletéért. Az iskola egyik nevelője még a múlt század végén 6 osztályos népiskolára kívánja felépíteni a gimnázium 6 osztályát, — aminek ilyen megvalósításáról legújában is szó esett, — főleg a művelődés általánosabbá tételére s arra való hivatkozással, hogy a gimnázium I-II. osztályában még eredményesebb az osztályrendszerű oktatás.

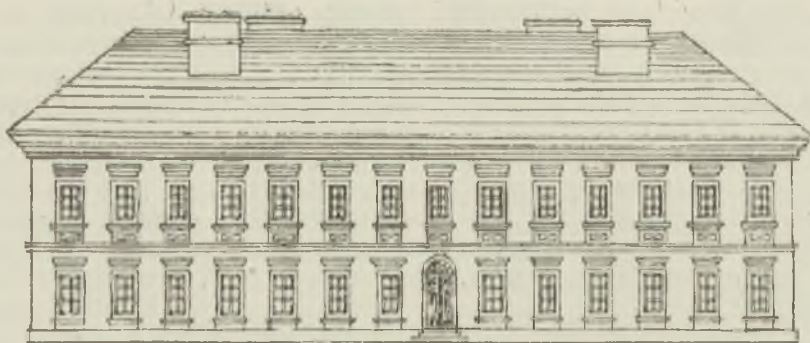
Úgy gondolom, nincs szükség további fejtegetésre. A felsorolt tények is világosan mutatják, hogy hogyan folyt és milyen eredményeket ért el a pataki nevelőképzés. Kiegészítésül legfeljebb még két dolgot kívánunk megjegyezni: a) Az iskola 25 éves fennállásának évében kiadott értesítőben olvashatjuk a következőket:

„A tanítói állomások betöltésénél messze földről felkeresik az iskolai előjáróságok intézetünket. Növendékeink nagy részét az intézet ajánlata helyezi el s a megkeresések 1/3-át sem képes intézetünk fedezni. A kiküldött nevelőkkel nem vallottunk szégyent!“ Az ország különböző vidékeit jár s a magasabb tanügyigazgatásban dolgozó egyik volt pataki képzős így tolmácsolja az Alma Mater felé az általa tapasztalt általános véleményt: „Az a szellem, melyet az innen elindított könyvek és tanítók visznek magukkal, sokszor válik vezetővé a távoli részeken is. Az intézet volt növendékei mindenütt jól megállják a helyüket!“ b) A hivatalos felettes hatóságaink is sokszor kifejezésre juttatták, hogy az intézetben jó rend, a munkában tervszerűség tapasztalható. Megállapították sokszor, hogy az iskola hivatásának magaslatán áll s a pataki tanítóképző az ország jelesebb képezdéinek egyike.

Múltból a jövő felé

Az önálló pataki nevelőképzés száz év alatt most rendezi a harmadik jubileumi ünnepélyét. A három ünnepség jelentősége nemcsak abban van, hogy alkalmat adott nagyobb távlatokban az addig megtett út nehézségeinek, eredményeinek tudatosabb elemzésére, a pataki nevelőképzés szülőtteinek összefogására, hanem nagyobb távlatokat mutatva mindegyik a jövő nevelőképzés egy-egy fontos problémáját is felveti. Mindegyik ünnepség össze volt kapcsolva a régi tanítványok találkozóival, melyre minden alkalommal az ország legtávolabbi vidékéről is nagy örömmel jöttek a régi tanítványok. Az első alkalommal az iskola nagynevű igazgatója, Comenius legjobb magyar ismerője és fordítója, Dezső Lajos a következőket mondja: „Intézetünk egy fiatal, életképes fa, mely első ápolását az egyház veteményes kertjében nyerte, aztán átültetve a nemzet gyümölcsösébe az átültetést nem sinlette meg, sőt új gyarapodásnak indult, s immár, ha nem is bő, de hasznos gyümölcsöt terem a nemzeti művelődés számára“. 50 évvel ezelőtt a jubileumi ünnepségen jelentette be a közoktatási kormányzat kiküldötte, hogy az iskola a legkedvezőbb jelek között lépheti át 50 esztendő küszöbét: új, korszerű épületet kap, mely a pataki nevelőképzés addigi eredményeit elismerve, Magyarország legszebb, építési szempontból legművészibb tanítóképzője lesz. — A tanítóképzés mai formája elmúlóban van. Vajon tudatos-e annyira Sárospatak haladó hagyományainak, a pataki nevelőképzés eredményeinek értéke, jelentősége az egyetemes magyar művelődés szempontjából, hogy építünk ezekre az eredményekre, vagy kevésnek tartjuk ezeket a nevelőképzés mai feladatainak megvalósításához? Azok, akik Sárospatak nevelő hatása alatt állottak, akik Patak magyar művelődési értékét tapasztalatból ismerik, őszintén vallják, hogy Sárospatak az új szocialista nevelőképzésnek is kiváló fészke, nagszerű helye lenne s vallják, hogy Sárospatak múltjában, jelenében van annyi érték, nevelőhatás, hogy alkalmas a nevelőképzés további munkájának végzésére.

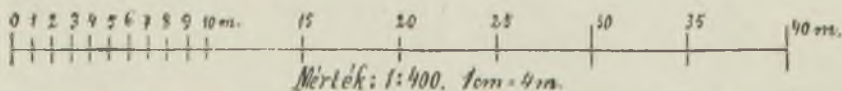
Ködöböcz József
tanulmányi vezető

Homlokrajz.

Emelet.

Földszint.

A sárospataki áll. tanítóképző-
épülete.

1857 - 1912.

A pataki gyakorlóiskolások új honfoglalók.

Az iskolai év elején honfoglaláskorabeli temetőre bukkantak Sárospatakon. Sámánok jelölték ki ennek a helyét titokban, fegyveresek vigyázták, víz védelmezte, ismeretlenség őrizte a helyet. — A rozsdaszínű homok pedig megtartotta egy ezredéven át a honfoglalók elhantolt tetemét. Most az eddig szerencsés ismeretlenség őrizetlenül hagyta a sírokat. A nagy titok kipattant.

Szakavatott kezek bontogatták fel a rejtekhelyeket. Olthatatlan kíváncsisággal állottuk körül a felszínre kerülő honfoglalókat, határtalan izgalommal vártuk a nagy találkozást. Mit fognak mondani nekünk azok, akik előttünk egy ezredévvvel ezelőtt járták, lakták szülőföldünk kedves tájait?

És talákoztunk. Ők beszéltek hozzánk nagy idők szokatlan messzeségéből. Léleketelállító percek voltak ezek.

A honfoglalás korának szele suhogott körülöttünk. A honfoglalók lábának dobbanását véltük hallani. Az első magyarokat kereste a szemünk a Baksa-balom akácfái alatt. És ezekben a nagy percekben, az országot szerző nagyok között talákoztunk egy honfoglaló gyermekkel, egy kislánnyal. Haját két hosszú fürtben viselte, két kis csatocska fogta össze tincseit a szívecskéje fölött.

Meleg szeretet hullámai cirógatták arcunkat. Ismét megelevedett előttünk a táj. Kemény harcosok között ugrándozó, csacsogó gyermek jelent meg. Milyen gyermek? Honfoglaló kislány. Érdekes! Nagyon izgalmas gondolat. Sohasem gondoltunk arra, hogy volt honfoglaló gyermek is. Gyermeki kacagással, vidám futkározással, kedves csacsogással is lehet hazát szerezni.

Ösztönösen leemeltem a kalapomat egy kisgyermek nagy múltja előtt.

A felnőttek sokszor megfélelkeznek arról, hogy a gyermekek is részesei azoknak az eseményeknek, amelyek körülöttünk lezajlanak. Részesei nemcsak annyiban, hogy tevékenykedéseink következtében megváltozik mindennapi életük, módosulnak szórakozásaik, munkáik, kényelmük aszerint, hogy mennyiben tudunk melléjük állani, de megacélozzák elhatározásainkat is, újabb és újabb célokat tűzünk magunk elé, ha rájuk gondolunk.

Mi a nagy eseményeket, az emberiség sorsát eldöntő hatalmas megmozdulásokat is így ítéljük meg. Mindenben ott látjuk a harcos férfiak között a kisgyermeket is. Elindítást, erőt adnak a fiúk, a lányok és a nők. Amit mi csinálunk, nemcsak értük csináljuk, hanem velük is. Együtt dolgozunk.

Ebből a szempontból értékeljük a gyakorlóiskolás gyermekeket. Ugrándozó, csacsogó, mosolygó kis fegyvertársaink ők.

A tanítóképzésben igen fontos feladat hárul a gyakorlóiskolára, abban a gyakorlóiskolás gyermekekre.

A gyakorlati kiképzésben lépten-nyomon találkozunk olyan nevelőhatásokkal, amelyek a gyermekek felől sugároznak a tanítóképzős diákok felé. Ezek a hatások olykor-olykor bámulatos erejűek.

Állandó érvényesülésük döntő módon járul hozzá a tanítóvá való átalakuláshoz.

Amíg a diák tanítja őket, maga is sokat tanul. Amíg a diák nevelgeti őket, ők is formálgatják a kialakulóban lévő tanítót.

Öreg pataki diákok, régi kistanító bácsik! Emeljétek meg egy percre kalapotokat!

Régi kistanító nénik! Hajtsátok meg egy percre a fejeteket!

Köszöntsétek kis fegyvertársaitokat, az egykori gyakorlóiskolás gyermekeket!

És ti, kedves régi gyakorlóiskolások, akik szerte az országban talán már öregedő fejjel emlékeztek vissza azokra a boldog esztendőkre, amelyeket a gyakorlóiskolában töltöttetek el, mosolyogjatok vissza olyan gyermekes, vidám derűvel a régi arcokra, amilyen vidáman akkor mosolyogtatok!

Mindannyian fegyvertársak vagyunk, nevelők, diákok, kis gyakorlóiskolások. A munkában mindannyian felnőttek, a százéves iskolában mindannyian otthont találó gyermekek.

Váltogatjuk egymást. Szünet nélkül jönnek az újak, és mennek a régiek. Az emberfolyam hömpölyög, s útjában épít.

Ez a százéves emberfolyam is megáll egy pillanatra most azok előtt, akik régebben indultak el, akik előttünk jártak, de már az akácok alatt porladoznak. Ők vannak többen. Ők is ehhez a nagy családhoz tartoztak.

A percek egymáshoz simulnak, az egymáshoz simuló percek adják egyik irányban a múltat, másik irányban a jövőt. Most mindkét irányba vetünk egy pillantást. A múltból a jövőbe nézünk, ott marad a tekintetünk. Ez az emberibb. Mindig előre!

A régi gyakorlóiskolásokra meleg szeretettel, hálás szívvel gondolunk. A szívünk azonban azoké marad, akik most népesítik be a gyakorlóiskolát és azoké, akik ezután jönnek.

Kis fegyvertársak! Csacsogó, mosolygó gyakorlóiskolások! A nevetek benne van ebben a kis füzetben. Olvassátok el kétszer-háromszor! Nevetek már van.

Gondoljatok arra a kis leánykára, aki a honfoglalók nagy csoportjával együtt hazát szerzett nekünk! Ő honfoglaló volt.

A ti neveteket mégegyszer feljegyzik majd egy igen-igen nagy könyvbe, az élet nagy könyvébe.

Rólatok is fognak még tisztelettel beszélni. Előttetek is megemelik majd igen sok év múlva is a kalapjukat azok, akik számára a régi hazában ti fogtok új hazát szerezni.

Most is honfoglalásra indulunk. Kisfiúk, kislányok, kedves kis fegyvertársak, készüljétek! Nemsokára átadjuk nektek és kis pajtasaitoknak továbbépítésre ezt az egész országot.

Vigyázzatok rá nagyon!

Szathmáry Ferenc
gyakorlóiskolai vezető

A Szülői Munkaközösség szerepe a pataki tanítóképzőben.

A mai iskolákban igen komoly munka folyik. Új élet születik, új élet indul, új utakra indít új embereket.

Különösen komoly feladat hárul a tanítóképzőkre. Az új ember kovácsai kezdik emelgetni az emberformáló, a társadalomátalakító nagy pörölyöket.

A társadalom ezt a nehéz, de szép feladatot rábízta a tanítóképzők nevelőire. Ők a szakemberek, ők tudják, hogy mit kell cselekedni, hogy a siker feltétlenül bekövetkezzék.

A mi Szülői Munkaközösségünk megérthető érdeklődéssel figyeli a nevelők tevékenységét. Jól esik látni a buzgalmat, jól esik örvendezni az elért sikerek látásán.

A gyermek a mienk, a szülőké. Odahúzódunk hát a nevelők mellé, a nevelők mögé és belepillantunk egyszer-egyszer a számmunkra megnyitott kapun, ablakon.

Mi, a pataki tanítóképző és gyakorlóiskola diákjainak szülei, igen szívesen térünk be az iskolába. Otthon vagyunk a kedves falak között.

Hogy miben látjuk a feladatunkat? Érdekes ez a kérdés. Azt szeretnénk elősegíteni, hogy az iskola jól épüljön bele a társadalomba . . . Vagy talán csak azt, hogy egy percre se szakadjon el tőle. Szeretnénk behozni az iskolába a mindennapi életet, és szeretnénk, ha az iskola itt járna kint köztünk.

Szeretnénk, ha a leendő tanítók világosan látnák azt, hogy ők a mieink, és szünet nélkül szemük előtt lebegne az a gondolat, hogy mi pedig az övék vagyunk.

Sokszor úgy érzem, kezdjük már érezni, hogy egymásért élünk.

Molnár Sándorné

Sz.M. elnöke

Felhívás:

Előkészületben kiadványsorozatunk 2. sz. füzeté: „A pataki nevelőképzés mai helyzete“. Előjegyezhető a tanítóképzőnél.

A sárospataki áll. tanítóképző nevelőtestülete és tanulói az iskola fennállásának 100. évében:

a) Nevelőtestülete:

1. Zilahi Ferenc igazgató 2. Ködöböcz József tanulmányi vezető 3. Bolvári Zoltán 4. Csuhaj Varjú Imre 5. Ecsedi Lajos 6. Hajdú András 7. Magi Antal 8. Nagy Dezső 9. Simon Sándor 10. Sipos György 11. Szerencsi Sándorné 12. Tapa András 13. Tóth Károly	14. Zilahi Ferencné 15. Páldi Jeremiás diákotthoni igazgató 16. Fenyvesi András diákotthoni
főhivatású nevelő 17. Szathmáry Ferenc gyakorlóiskolai
vezető 18. Gonda Sándorné 19. Kertész Irén 20. Kurucz Béla 21. L. Nagy Ilona 22. Palumby Béláné 23. Estu Gáborné napköziotthonvezető |
|---|--|

b) Tanítóképzős tanulók:

I. osztály:

1. Bősze József
2. Csorba János
3. Kiss Dénes
4. Kocsis Ferenc
5. Lippai Sándor
6. Magyar Lajos
7. Mátyás Imre
8. Menyhért Béla
9. Nagy András
10. Nagy Csaba
11. Magypál József
12. Oláh Károly
13. Petik János
14. Pletenyik Miklós
15. Rózsahegyi János
16. Sőhajda László
17. Somsák Béla
18. Sümegei Ferenc
19. Tóth Imre
20. Tóth István
21. Tóth László
22. Varga Gábor
23. Vig Kiss József
24. Vrazala Gyula

II. osztály:

1. Barta Ty. Lajos
2. Bodnár József
3. Dámóczi Bertalan
4. Filepkó László
5. Gönczfalvi László
6. Gönczi Ákos
7. Kiss Dénes
8. Kiss László
9. Kocsis Antal
10. Konesár Sándor
11. Kontra Sándor
12. Kovács Ferenc
13. Nagy Dénes
14. Palánkai László

15. Sarkadi Gyula
16. Seres József
17. Somogyi József
18. Szinyeri János
19. Szova József
20. Tóth Béla
21. Tóth Sándor
22. Gv. Vass Zoltán
23. Wachter Gáspár

III. osztály:

1. Antal József
2. Buhály Tibor
3. Farkas István
4. Fekete János
5. Gönczi Levente
6. Hutka Vendel
7. Juhász László
8. Kecskeméti Pál
9. Cs. Kovács János
10. Mogyorósi Dénes
11. Nagy Sándor
12. Páhi Péter
13. Seres Béla
14. Siska András
15. Szabó Sándor
16. Takács Ödön
17. Zambon László

IV/a osztály:

1. Bolló János
2. Dávid Sándor
3. Fejszák József
4. Götz György
5. György Levente
6. Gyurán János
7. Hódi Tamás
8. Horváth László
9. Izséni Béla
10. Juhász János
11. Katona Kászló

12. Kató Bálint
13. Kiss György
14. Kósa Árpád
15. Kukta Gyula
16. Kurucz László
17. Lehoczki Ferenc
18. Lehoczki János
19. Liska László
20. Lövd Gyula
21. Molnár István
22. Nagy Béla
23. Papp Lajos
24. Subaj József
25. Szakács László
26. Szögeczki Endre
27. Sztaniszlavszki Antal
28. Takács Tibor
29. Varga János

IV/b osztály:

1. Bakos Erzsébet
2. Bársony Ilona
3. Bényei Piroska
4. Béres Klára Ibolya
5. Birke Mária
6. Deák Margit
7. Durányik Malvin
8. Fővényesi Erzsébet
9. Frikker Julia
10. Gonda Józsa
11. Hajtman Mária
12. Hangácsi Erzsébet
13. Hevessy Edit
14. Honti Emőke
15. Horváth Margit
16. Hriskó Ilona
17. Jakab Katalin
18. Kerékgyártó Ibolya
19. Kondás Mária
20. Kovács Ilona
21. Kovács Klára

22. Molnár Klára
23. Móré Etelka
24. Németh Vilma
25. Oláh Ilona
26. Oláh Zsuzsa

27. Orosz Erzsébet
28. Rác Mária
29. Rostás Ilona
30. Solti Éva
31. Szinyéri Katalin

32. Szilvássy Judit
33. Tomcsik Erzsébet
34. Tóth Irén
35. Wojnarovits Márta

Gyakorlóiskolai tanulók :

I. osztály :

1. Bártfay István
2. Balog Pál
3. Bodnár Sarolta
4. Borsos Péter
5. Csetneki Mária
6. Dunyák György
7. Egressy Gábor
8. Fűrjész Erzsébet
9. Hátori Ferenc
10. Henczel Ilona
11. Komár Erzsébet
12. Mihalcsik Sándor
13. Molnár Katalin
14. Palumby Eszter
15. Pásztor Katalin
16. Petri László
17. Simon Ágnes
18. Szalánczi Ferenc
19. Szathmáry Mária
20. Szepessy Jolán
21. Szkircsák Irén
22. Szopkovic Erzsébet
23. Szopkovic Katalin
24. Tóth Magdolna
25. Varga László
26. Zeöld János

II. osztály :

1. Bolvári Péter
2. Braun Mária
3. Buzási József
4. Csontos Sándor
5. Durányik Mária
6. Egressy Tamás
7. Földházi István
8. Grósz Éva
9. Hajtman Judit
10. Hegyi Ágnes
11. Gyuris László
12. Kondorosi Ferenc
13. Kósa István
14. Kovács Erika
15. Kovács Mária
16. Kőszegi Bertalan
17. Mauks György
18. Muha Mária
19. Muha Miklós
20. Muzbek Mária
21. Nagy Edit
22. Nyitrai Sándor
23. Pécsváradi Kont
24. Siska János
25. Szabó Erzsébet
26. Szász Magda

27. Szebényi László
28. Majdanics Imre
29. Tóth László

III. osztály :

1. Balogh Csaba
2. Batta Zoltán
3. Benkő Csaba
4. Benkő Éva
5. Bolvári Éva
6. Buzási Judit
7. Gyöngyösi Kászló
8. Hajdú László
9. Hárstálvi Béla
10. Kánya Emese
11. Kósa Margit
12. Kőszegi Éva
13. Liscsei Mária
14. Magossányi Sándor
15. Misuta Rozália
16. Mohácsik Éva
17. Nemes József
18. Petri Ágota
19. Piti Ilona
20. Réthi Ilona
21. Sashalmi Imre
22. Severnyák Magdolna
23. Szepessy István
24. Szopkovic Magdolna
25. Szopkovic Mária

IV. osztály :

1. Baróthy Márta
2. Bényi Katalin
3. Bodnár László
4. Braun Magdolna
5. Braun Mária
6. Burai Mária
7. Csák Magdolna
8. Fisch Iván
9. Hajdu József
10. Jósvai György
11. Karajz Katalin
12. Kelemen Gábor
13. Madák Jolán
14. Misuta Ferenc
15. Nyitrai Bertalan
16. Paldi Ildikó
17. Pásztor Izabella
18. Popovics Edit
19. Ráday Gyula
20. Rózsashegyi Ferenc
21. Sóstói Pál
22. Szabó Mária
23. Szatmári László

24. Szegei József
25. Tamaska József
26. Tóth István
27. Tóth Klára
28. Tóth László
29. Varga Gyula
30. Vörös György
31. Walter József

I.—III. osztály :

1. Agoston Lajos
2. Berencsi László
3. Böszörményi Ilona
4. Hajduczky Attila
5. Harsányi Edit
6. Hazagh Mihály
7. Karajz Gabriella
8. Méhesfalvi Péter
9. Szendrei Erzsébet
10. Szűcs Margit I. o.
11. Böszörményi Katalin
12. Héjj Éva
13. Joósz Margit
14. Koroly József
15. Kökény Erika
16. Ruzskay Julia
17. Scharf Klára
18. Szatmári Lajos
19. Szendrei József
20. Vécsey Péter III. o.

II.—IV. osztály :

1. Balogh János
2. Bartha Éva
3. Buczkó Judit
4. Joósz György
5. Kun Eszter
6. Ruzskay András
7. Sajószegi Miklós
8. Sóstói Györgyi
9. Szerencsi Sándor
10. Tóth Ildikó II. o.
11. Demeter István
12. Dévai Miklós
13. Estu Klára
14. Fenyvesi Judit
15. Hollai Emőke
16. Hollai Gábor
17. Katz Vera
18. Lakatos György
19. Molnár László
20. Sajószegi Ilona
21. Truskovszky Mihály

IV. o.

Ált. iskola V. osztály:

1. Bajusz László
2. Balogh Katalin
3. Bártfai József
4. Benkő Béla
5. Bertha Csilla
6. Bolvári Katalin
7. Csorosz Katalin
8. Dankó Katalin
9. Dévald Mária
10. Dobai István
11. Dusicza József
12. Földi Mária

13. Gergely Péter
14. Gyöngyösi Géza
15. Hajabácsi Anna
16. Hajdú Éva
17. Hazagh Ágnes
18. Hársfalvi Erzsébet
19. Héjj Attila
20. Jancsó Éva
21. Kiss Tóth Miklós
22. Kovács Ilona
23. Kovács Zoltán
24. Körmendi Géza

25. Molnár Éva
26. Molnár Sándor
27. Nagy Jolán
28. Parádi Anna
29. Réthy Magdolna
30. Sóstói Lajos
31. Szabó Katalin
32. Szász Gyula
33. Szegedi Mária
34. Szilágyi Veronika
35. Tóth Zoltán
36. Vécsei László
37. Vigh László

c) Gondnok: Tóth Antal

Főkertész: Vinnal Bertalan

Hivatalsegéddek: Czinczár Sára
Jaskó Margit
özv. Keresztes Jánosné
özv. Kovács Ferencné
Toma András
Végső János

Adalékok a sárospataki tanítóképző történetéhez:

Az iskola híresebb volt tanárai és tanulói:

1. Arvai József igazgató, iskolaszervező, majd Zemplén vármegye első tanfelügyelője. — A Sárospataki Füzetek szerkesztője is volt. Tankönyveket írt nagy számmal minden tárgyhoz. (1857—1869)
 2. Dezső Lajos igazgató, Comenius-legjobb magyar kutatója, Comenius-fordító, tankönyv-író, stb. 1875—1904.
 3. Kiss Áron (1866) pedagógus és tanügyi író (neveléstörténet, tankönyv, stb.) A Pedagógus Társaság kezdeményezője, később a budai Paedagógium igazgatója.
 4. Lechnitzky Gyula (1908—14) pedagógiai író.
 5. Kiss József igazgató, előbb tanár. Majd Hajdu megye tanfelügyelője. 1858—1869.
 6. Nemes Lajos tanár, igazgató 1870—1879. Tankönyvet írt, Zemplén vármegye tanfelügyelője.
 7. Dóczy Gedeon 1872—74. Igazgató. A debreceni felső leányiskola igazgatója lett.
 8. Hodossy Béla igazgató, zeneszerző. 1905—1923.
 9. Kovács Dezső, igazgató, előbb tanár. 1905—1937.
 10. Tankönyvírók: Lázár Károly, Hodossy Béla, Tóth Mihály, Veres Ferenc, Balogh Kálmán, Kovács Dezső, Szathmáry Ferenc, stb.
- Kossuth díjas tanító: Balogh József.
Kiváló tanító: Turi Sándor, Tóth Lajos, Horváth János, stb.
Kiváló dolgozó: Szücs Sándor.

Borsodmegyei Nyomdaipari Vállalat 3. sz. telepe, Sárospatak
1957—571 1200 péld. MNOSZ. 2¹/₂ ív A/5.
Felelős vezető: Magossányi Sándor.

**A sár ospataki áll. tanítóképző
100 éves jubileumi ünnepségének
R E N D J E :**

1957. június 23-án 17 órakor: A régi és jelenlegi gyakorló-iskolások találkozója.

1957. június 24-én: Évfolyam-találkozók.

1957. június 25-én:

- I. 8—10: **Évfolyam-találkozók.**
- II. 10—13: **Jubileumi ünnepély.** Helye: az iskola díszterme.
 1. Himnusz. Énekli a közönség.
 2. Üdvözlő beszéd. Mondja Zilahi Ferenc igazgató.
 3. Hassler: Ünnepre jöttünk . . . Byrd: Mennyit ér a kincs, a pompa . . . Horváth-Kiss: Hirdetek új tudományt . . . Énekli a vegyeskar. Vezényel Tóth Károly ének- és zenetanár.
 4. Ünnepi beszéd. Tartja: Bizó Gyula min. osztályvezető.
 5. Kodály: A magyarokhoz . . . Énekli a régi és jelenlegi tanítóképzősök vegyeskara. Vezényel: Czövek Lajos a hajdu—bihari Áll. Népiegyüttes karnagya.
 6. Hetényi György megyei műv. osztályvezető beszéde.
 7. Ungváry Gyula, min. főelőadó, iskolánk volt növendéke kiosztja a jutalmakat.
 8. H. Bathó: Bodrog partján . . . Fornsete: Nyárkánon . . . Előadja a találkozóra jött öreg diákok énekkara. Vezényel: Czövek Lajos.
 9. Szabó Lajos buji tanító elmondja az iskolához írt versét.
 10. Kecskeméti Pál III. o. tanuló, KISz. titkár beszéde.
 11. Szózat. Énekli a vegyeskar. Vezényel: Bolvári Zoltán ének- és zenetanár.
 12. A párt, hivatalos szervek, tömegszervezetek kiküldötteinek, a jubileumi találkozók képviselőinek felszólalása.
 13. Internacionále. Énekli a közönség.
- III. 13—15: **Közebéd a Mudrány-teremben.**
- IV. 15—17: **Évfolyam-találkozók.**
- V. 17—19: **Testnevelési bemutató:** Tartják az öreg és mai diákok. Vezeti Sipos György testnevelő tanár.
- VI. 19—20: **Vacsora a Mudrány-teremben.**
- VII. 20—22: **Műsoros-est a Mudrány-teremben:** Megnyitót mond: Szabó Zoltán, min. főelőadó, konferál: Szatmári Lajos ált. iskolai tanár.
Szereplők:
 1. A gyakorlóiskolások ének- és zenekara.
 2. A tanítóképző énekkara és táncsoportja.
 3. Az öreg diákok (ének, zene-számokkal, előadással, felolvasással.)
- VIII. 22 — **Táncmulatság.**

1957. június 26-án: Évfolyam találkozók.

